

Effect of Family Participation in Primary Care Provision to Reduce Pain Anxiety among Burn ICU Patients

Masoumeh Koochi¹,
Masoumeh Bagheri-Nesami²,
Ravanbakhsh Esmaeili³,
Seyyed Nouredin Mousavinasab⁴
Seyyed Hamzeh Hosseini⁵

¹ MSc in Critical Care Nursing Student, Student Research Committee, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

² Associate Professor, Department of Medical and Surgical Nursing, Infection Diseases Research Center with Focus on Nosocomial Infection, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

³ Assistant Professor, Department of Medical and Surgical Nursing, Orthopedic Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

⁴ Associate Professor, Department of Biostatistics, Faculty of Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

⁵ Professor, Department of Psychiatry, Psychiatry and Behavioral Sciences Research center, Addiction Institute, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

(Received December 26, 2016 ; Accepted February 8, 2017)

Abstract

Background and purpose: One of the key components of social support is the role of family members and friends. The present study was designed to determine the effectiveness of family participation in providing primary care to reduce pain anxiety of burn ICU patients.

Materials and methods: In a randomized controlled trial 110 patients were selected by non-random sampling from Zaare Hospital burn ICU in Sari, Iran. Based on random numbers table, they were randomly allocated to control and intervention groups (n= 55 per group). In the intervention group, on day 4 of hospitalization, one of the family members attended the patient's bedside before wound dressing for one-hour for five days. In control group, the practice was done according to the ward routine (non-family attendance). In both groups, burn pain anxiety scale was completed in days three to eight of hospitalization. Data analysis was done in SPSS V.20.

Results: There was no significant difference between the two groups in gender, age, total burn surface area, and type of burn. Friedman test indicated significant difference in pain-induced anxiety in different days between the two groups ($P < 0.001$). According to Mann Whitney-U test there was a significant difference between the two groups in mean value of pain induced anxiety during 5 days ($P < 0.001$).

Conclusion: In order to lower the anxiety caused by pain in ICU burn patients, non- medicinal methods such as family participation can be applied.

(Clinical Trials Registry Number: IRCT201602297494N17)

Keywords: burn, critical care, family participation, pain anxiety

تاثیر مشارکت خانواده در مراقبت های اولیه بر کاهش میزان اضطراب ناشی از درد بیماران بستری در بخش مراقبت ویژه سوختگی

معصومه کوهی^۱
معصومه باقری نسامی^۲
روانبخش اسمعیلی^۳
سید نورالدین موسوی نسب^۴
سید حمزه حسینی^۵

چکیده

سابقه و هدف: از مولفه های کلیدی در حمایت اجتماعی، نقش اعضای خانواده و دوستان می باشد. این مطالعه با هدف تعیین مشارکت خانواده در مراقبت های اولیه بر کاهش میزان اضطراب ناشی از درد بیماران بستری در بخش مراقبت ویژه سوختگی انجام شده است.

مواد و روش ها: این پژوهش یک کار آزمایشی بالینی تصادفی شاهد دار است. ۱۱۰ بیمار بستری در بخش مراقبت ویژه سوختگی بیمارستان زارع ساری با روش نمونه گیری غیر تصادفی تدریجی انتخاب و به صورت تصادفی بر اساس جدول اعداد تصادفی به دو گروه شاهد و آزمون هر کدام ۵۵ نفر تخصیص داده شدند. در گروه مداخله از روز چهارم بستری، یکی از اعضای خانواده به مدت پنج روز در جلسات یک ساعته و قبل از پانسمان بر بالین بیمار حاضر شدند. با گروه کنترل طبق روتین بخش (عدم حضور و مشارکت خانواده) رفتار شد. در هر دو گروه پرسشنامه اضطراب ناشی از درد سوختگی از روز سوم تا هشتم پر شد. داده ها با آزمون های T مستقل، فریدمن و من یو ویتنی و با استفاده از نرم افزار SPSS۲۰ تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها: دو گروه از نظر جنس، سن، درصد سوختگی و نوع سوختگی اختلاف آماری معنی دار نداشتند. مقایسه روند روزهای مختلف با آزمون فریدمن نشان داد کاهش اضطراب ناشی از درد در گروه آزمون و شاهد اختلاف آماری معنی داری داشت ($p < 0/001$). مقایسه میانگین رتبه اضطراب ناشی از درد در طی ۵ روز مطالعه با آزمون من یو ویتنی نشان داد که اختلاف آماری معنی دار بود ($p < 0/001$).

استنتاج: بر اساس نتایج این مطالعه برای کاهش اضطراب ناشی از درد بیماران سوختگی می توان از روش های غیر دارویی نظیر مشارکت خانواده در کنار روش های دارویی در مراکز سوختگی بهره گرفت.

شماره ثبت کارآزمایی بالینی: IRCT۲۰۱۶۰۲۲۹۷۴۹۴N۱۷

واژه های کلیدی: مراقبت ویژه، اضطراب ناشی از درد، مشارکت خانواده، سوختگی

مقدمه

حوادث از مهم ترین مشکلات مرتبط با سلامتی محسوب می شوند. سوختگی ۱۲-۵ درصد از حوادث دنیا را تشکیل می دهد (۱). این بیماران که ممکن است به مدت چند روز تا چند ماه در بیمارستان و بخش مراقبت های

E-mail: anna30432003@yahoo.com

مؤلف مسئول: معصومه باقری نسامی - ساری: دانشکده پرستاری مامایی نسیبه ساری

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت های ویژه، دانشکده پرستاری و مامایی نسیبه ساری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۲. دانشیار، گروه پرستاری داخلی جراحی، مرکز تحقیقات عفونی با گرایش عفونت های بیمارستانی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۳. استادیار، گروه پرستاری داخلی جراحی، مرکز تحقیقات ارتوپدی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۴. دانشیار، گروه آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۵. استاد، گروه روانپزشکی، مرکز تحقیقات روانپزشکی و علوم رفتاری، پژوهشکده اعتیاد، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۰/۱۶ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۵/۱۰/۱۵ تاریخ تصویب: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰

ویژه بستری شوند (۲) خود را در محیط ناآشنایی که اغلب کنترلی بر شرایط آن ندارند (۳)، می‌یابند و معمولاً تردید و دودلی در مورد مشکلات بالینی، خانوادگی، فامیلی و یا اقتصادی، آن‌ها را آزار می‌دهد پانسمان سوختگی، دبریدمان، برش‌های جراحی، پیوند پوست و فیزیوتراپی از جمله روش‌های دردناک در سوختگی هستند. با این حال مراقبت روزانه از زخم ناشی از سوختگی علت اصلی تجربه درد در این بیماران می‌باشد (۴). بیماران سوختگی که باید اقدامات درمانی دردناک را تحمل کنند، اغلب درجه بالایی از اضطراب را تجربه می‌کنند. درد شدید تجربه شده با پاسخ‌های احساسی چون اضطراب، خستگی، بی‌اشتهایی، احساس بی‌دفاع بودن و اختلال استرسی حاد در زمان اقامت در بیمارستان ارتباط معنی‌داری دارد (۵). تأثیر درد تنها محدود به زمان بستری نبوده بلکه خاطرات رنج جسمی آن دوران به عنوان یکی از عوامل تهدیدکننده روحی روانی فرد در منزل، منجر به بروز آشفتگی ادراکی شده و تا مدت‌ها بعد به صورت اضطراب، افسردگی (۶) سندرم استرس بعد از حادثه (۲) و سازگاری ضعیف (۷) مشاهده می‌گردد. اضطراب نه تنها از طریق افزایش شدت درد باعث تخریب عملکرد جسمانی بیمار مبتلا به سوختگی می‌شود، بلکه عامل تهدیدکننده مهمی است، که از طریق فرایندهای روان‌شناختی و فیزیولوژیکی به صورت یک عامل بالقوه در پدیده ترمیم زخم تأثیر دارد (۸). بر این اساس مدیریت قاطعانه اضطراب ناشی از درد قبل، حین و بعد از مداخلات درمانی مانند پانسمان دارای اهمیت ویژه است (۹). به منظور کنترل اضطراب ناشی از درد علاوه بر روش‌های دارویی از روش‌های غیردارویی نیز می‌توان بهره‌گرفت (۱۰، ۱۱). امروزه تأکید بر استفاده توأم این دو روش می‌باشد (۱۲). با ظهور تکنیک‌های موثر، استفاده از روش‌های غیردارویی طی دهه گذشته رایج شده است (۱۳). در مطالعات مختلف از روش‌های غیردارویی جهت کنترل اضطراب درد بیماران سوختگی قبل از پانسمان استفاده شد که از جمله می‌توان به آرام‌سازی فک (۱۰)، آرام‌سازی

عضلانی (۱۴) موزیک درمانی (۱۵) اشاره نمود. یکی از روش‌های غیر دارویی کنترل اضطراب، حمایت اجتماعی می‌باشد (۱۶). از جمله مهارت‌های پرستاری در بخش ویژه پایش محیطی و ایجاد محیطی با حداقل استرس به وسیله ایجاد حمایت اجتماعی مادی و معنوی و حمایت خانوادگی می‌باشد (۱۷، ۱۸). یکی از مولفه‌های کلیدی در حمایت اجتماعی، نقش اعضای خانواده (۱۹) و دوستان (۲۰) کمک و عاطفه همسر و فرزند می‌باشد (۲۰).

حضور و مشارکت خانواده تأثیر مثبتی بر فرایند درمان و بهبودی، راحتی بیمار، افزایش ارتباط (۲۰، ۲۱)، حفظ امیدواری (۱۹، ۲۰) و کاهش اضطراب بیماران دارد (۲۲، ۲۳) و باعث کاهش زمان بستری بیمار در بخش مراقبت ویژه می‌شود (۱۲) و زمینه را برای بهبود سریع‌تر وضعیت شناختی بیمار و بهبود پیش‌آگهی بیماری، فراهم می‌آورد (۲۴). بر اساس مروری بر متون در رابطه با بخش ویژه علل جلوگیری از حضور همراه بر بالین بیمار افزایش استرس فیزیکی، به خطر افتادن ایمنی (۲۵، ۲۶) خطر عوارض عفونی و مرگ و میر ناشی از آن می‌باشد که حضور و مشارکت خانواده را محدود می‌نماید (۲۷، ۲۸). با این وجود، نتایج مطالعه‌ای نشان داد که ملاقات آزاد منجر به کاهش معنی‌دار اضطراب بیمار، عوارض قلبی، میزان مرگ و میر و سطح هورمون‌های کورتیزول و محرک تیروئید (هورمون‌های دخیل در پاسخ به استرس) در بیماران شده است و با بالا رفتن میزان عوارض عفونی نیز همراه نبوده است (۲۹). در مطالعه دیگر با حضور خانواده هنگام تعویض پانسمان در بیماران بخش مراقبت ویژه سوختگی، عوارض عفونی نه تنها تغییر نکرد بلکه در آن بازه زمانی کاهش یافت به این صورت که میزان عفونت در سال ۲۰۰۸، ۱۳/۵ به ازای هر ۱۰۰۰ روز بیمار بود که در پایان زمان اجرای این طرح به ۶/۲۵ به ازای هر ۱۰۰۰ روز بیمار رسید (۲۰). با عنایت به این که مشارکت خانواده بر بالین بیمار موجب کاهش اضطراب و افزایش احساس خوب بودن بیمار می‌شود (۳۰). از طرفی براساس نتایج تحقیقات، ملاقات بیمار موجب ارتقا و بهبودی بیمار،

کاهش طول مدت بستری و کاهش هزینه می‌شود (۲۰). با توجه به این که در ایران در بخش‌های ویژه از جمله سوختگی ملاقات را محدود و بعضاً ممنوع اعلام می‌کنند و این با نتایج مطالعات قبل در تناقض است و هم‌چنین با بررسی پایگاه داده‌های در دسترس، تاکنون تحقیقی در ارتباط با مشارکت خانواده بر اضطراب ناشی از درد بیماران سوختگی انجام نشده است؛ لذا این تحقیق با هدف تعیین مشارکت خانواده در مراقبت اولیه بر کاهش میزان اضطراب ناشی از درد بیماران بستری در بخش مراقبت ویژه سوختگی انجام شد تا بدین وسیله گامی در جهت کاهش آلام، و بهبودی سریع‌تر این بیماران برداشته شود.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک کارآزمایی بالینی تصادفی شاهد دار است که به منظور تعیین اثر بخشی مشارکت خانواده در مراقبت اولیه بر کاهش میزان اضطراب ناشی از درد بیماران بستری در بخش مراقبت ویژه سوختگی بیمارستان زارع ساری انجام شد. این بیمارستان در استان مازندران (شمال کشور) قرار دارد که دارای ۱۲ اتاق تک تخت خوابی به طور مجزا بوده است. جهت گردآوری داده‌ها، پژوهشگر پس از کسب اجازه از مقامات مسئول بیمارستان از اواسط اسفند سال ۱۳۹۴ تا اواسط شهریور سال ۱۳۹۵ اسامی بیماران را از لیست دفتر پذیرش انتخاب و با کسب رضایت‌نامه کتبی آگاهانه از افراد شرکت‌کننده و توضیح اهداف پژوهش و دادن حق انتخاب به واحد مورد پژوهش جهت شرکت در مطالعه و اطمینان دادن به آن‌ها درباره محرمانه ماندن اطلاعات اخذ شده، اقدام به نمونه‌گیری نمود. در این پژوهش منظور از همراه بیمار فردی است که از نظر قانونی، بیولوژیکی (نسبی) و احساسی با بیمار ارتباط دارد (۲۰). جهت گردآوری داده‌ها از ۴ ابزار استفاده گردید که شامل (۱) پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی و طبی، (۲) پرسشنامه اضطراب ناشی از درد مخصوص سوختگی، (۳) پرسشنامه اضطراب آشکار

و پنهان اسپیل برگر و (۴) پرسشنامه سلامت عمومی روان بوده است. پرسشنامه بررسی اطلاعات جمعیت شناختی و طبی شامل سؤالاتی راجع به بیمار شامل سن، جنس، وضعیت تاهل، میزان تحصیلات، شغل، قد، وزن، سابقه مصرف سیگار، سابقه بیماری زمینه‌ای، محل سکونت، نوع و زمان سوختگی، زمان پذیرش، نواحی سوختگی، درصد سوختگی و سابقه بستری به علت سوختگی و راجع به همراه شامل سن، نسبت با بیمار، وضعیت تاهل و شغل همراه می‌باشد. پرسشنامه اضطراب ناشی از درد مخصوص سوختگی شامل ۹ گویه است. از بیماران خواسته می‌شود تا پاسخ خود را نسبت به هر گویه بر روی مقیاس معیاری-دیداری درد در محدوده ۰-۱۰۰ به هیچ وجه=۰ تا بدترین حالت قابل تصور یا زیاد=۱۰ مشخص کنند، میانگین نمرات ۹ گویه که بر روی VAS علامت‌گذاری می‌شود، نمره نهایی اضطراب درد را مشخص می‌کند. نمره بالاتر از میانگین یعنی ۵۰ نشان دهنده اضطراب بالای ناشی از پروسیجرهای دردناک است. این مقیاس تنها ابزاری است که اضطراب درد را در بیماران سوختگی می‌سنجد و یک ابزار استاندارد است که برای اولین بار توسط تال و فابر (۱۹۹۷) طراحی و معتبر گردید و ضریب آلفای کرونباخ این ابزار ۰/۹۰ گزارش شد. نجفی و همکاران نیز به بررسی پایایی این پرسشنامه در نمونه‌های ایرانی پرداخته است که آلفا کرونباخ آن ۰/۹۶ بوده است (۳۱،۱۰).

پرسشنامه استاندارد اضطراب اسپیل برگر حاوی ۴۰ سوال می‌باشد (۳۲). این پرسشنامه دارای دو قسمت اضطراب آشکار و پنهان است. مقیاس اضطراب آشکار شامل ۲۰ جمله که احساسات فرد را در زمان پاسخگویی و مقیاس اضطراب پنهان هم شامل ۲۰ جمله است که احساسات عمومی افراد را می‌سنجد. در پژوهش ابوالقاسمی (۱۳۸۱) بضریب پایایی ابزار به روش همسانی درونی ۰/۹۲، دو نیمه سازی ۰/۹۲ و بازآزمایی ۰/۹۰ بوده که این آزمون خوب و رضایت بخش گزارش شد. هم‌چنین دارای روایی از نوع ملاکی همزمان است (۲۳).

هر یک از عبارات آزمون بر اساس پاسخ ارایه شده وزنی بین ۱ تا ۴ تخصیص می‌یابد؛ که نمره ۴ نشان‌دهنده حضور بالایی از اضطراب می‌باشد. با توجه به این که بعضی از عبارات به صورت معکوس نمره‌گذاری شدند بنابراین نمرات هر کدام از دو مقیاس اضطراب آشکار و پنهان، دامنه‌ای بین ۸۰-۲۰ خواهد داشت. تفسیر و نمره جهت اضطراب آشکار به شرح ذیل می‌باشد نمره ۲۰-۳۱ اضطراب خفیف، نمره ۳۲-۴۲ اضطراب متوسط، نمره ۴۳-۵۳ اضطراب متوسط به بالا، نمره ۵۴-۶۴ اضطراب نسبتاً شدید، نمره ۶۵-۷۵ اضطراب شدید، و نمره ۷۶ به بالا بسیار شدید و برای اضطراب پنهان، نمره ۲۰-۳۱ اضطراب خفیف، نمره ۳۲-۴۲ اضطراب متوسط، نمره ۴۳-۵۲ اضطراب متوسط به بالا، نمره ۵۳-۶۲ نسبتاً شدید، نمره ۶۳-۷۲ شدید و نمره ۷۳ به بالا بسیار شدید در نظر گرفته می‌شود (۳۲).

پرسشنامه سلامت عمومی روان ۲۸ سوالی توسط گلدبرگ و هیلر^۱ (۱۹۷۹) ارائه شده و دارای ۴ مقیاس فرعی است و هر مقیاس ۷ پرسش دارد. مقیاس‌های مذکور عبارت از مقیاس علائم جسمانی^۲، مقیاس علائم اضطرابی و اختلال خواب^۳، مقیاس کارکرد اجتماعی^۴ و در نهایت مقیاس علائم افسردگی^۵ است. برای جمع‌بندی نمرات به الف (نمره صفر)، ب (نمره ۱)، ج (نمره ۲) و د (نمره ۳) تعلق می‌گیرد. در هر مقیاس از نمره ۶ به بالا و در مجموع از نمره ۲۲ به بالا بیانگر علائم مرضی است (۳۳). ضریب پایایی این پرسشنامه توسط پالاهنگ و همکاران ۰/۹۱ گزارش شده است (۳۴). معیار ورود به مطالعه شامل: بیماران بالای ۱۸ سال، هوشیار، با سوختگی حاد غیر عمدی درجه ۲ و ۳، بیش‌تر از ۱۰ درصد (۱۹) که ۴۸ ساعت از زمان بستری آنها گذشته باشد. قادر به صحبت و برقراری ارتباط موثر با همراهان (دلخواه بیمار) باشند. همچنین برای بیماران قبل از ورود

به مطالعه تست سلامت عمومی روان (GHQ)^۶ در نظر گرفته تا از نداشتن مشکلات روانپزشکی حاد و نداشتن زمینه اضطراب شدید اطمینان حاصل شود و برای همراهان نمره کم‌تر از ۶۰ اضطراب اسپیل برگرمی باشد (۳۶، ۳۵). معیار خروج بیماران شامل بروز مواردی مانند اعتیاد، سابقه بیماری اعصاب و روان، معلولیت ذهنی-شناختی، مصرف داروهای ضد اضطراب (۲۳)، سابقه بستری به علت سوختگی، دیسترس تنفسی، اینتوبه شدن، تغییر رنگ زخم به سمت عفونی شدن (۱۴)، عدم همکاری همراهان از جهت رعایت مقررات بخش و عدم رعایت احتیاطات مربوط به کنترل عفونت (۲۳)، انتقال و ترخیص یا فوت بیماران (۳۷) می‌باشد. بعد از بررسی معیارهای ورود و خروج و اخذ رضایت نامه کتبی ۵۵ بیمار و خانواده آنان به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و براساس جدول اعداد تصادفی تخصیص تصادفی شدند. ابتدا پرسشنامه اطلاعات جمعیت‌شناختی و طبی پر شد.

در روز سوم پذیرش جهت اطمینان از عدم تاثیر اضطراب همراهان بیمار، پرسشنامه اضطراب اسپیلبرگر توسط همراهان (ترجیحاً خانواده نسبی) قبل از ورود به بخش پر شد و در صورت نداشتن اضطراب شدید وارد مطالعه شدند. برای بیماران پرسشنامه سلامت عمومی روان پر شد و از طریق مصاحبه (با هماهنگی روانپزشک) از بیمار و همراه از نداشتن سابقه بیماری اعصاب و روان اطمینان حاصل شد. سپس آموزش‌های لازم توسط پژوهشگر که با هماهنگی پزشکان، مسئول بخش و مسئولین کشیک تهیه شده ارایه شد. این آموزش‌ها شامل وضعیت بیمار، مقررات بخش، نحوه برخورد با زخم‌های باز بیمار، احتیاطات استاندارد کنترل عفونت به خصوص شستن دست به عنوان اصلی‌ترین روش در کنترل عفونت‌های بیمارستانی و جلوگیری از گسترش مقاومت ضد میکروبی آموزش داده شد، همچنین شرایط ورود و زمان حضور پر بالین بیمار، عدم

1. Goldberg and Hiller
2. Somatic Symptom
3. Anxiety and Sleep Disorder
4. Social Function
5. Depression Symptom

6. General Health Questionnaire

جدول شماره ۱: مقایسه مشخصات جمعیت شناسی و طبی بیماران در گروه آزمون و شاهد

	شاهد		آزمون
	تعداد (درصد)	تعداد (درصد)	
جنس			
زن	۱۵ (۲۷/۳)	۱۷ (۳۰/۹)	$p=0/67$
مرد	۴۰ (۷۲/۷)	۳۸ (۶۹/۱)	$\chi^2=0/17$
تاهل			
مجرد	۹ (۱۶/۴)	۱۰ (۱۸/۲)	$p=0/86$
متاهل	۴۳ (۷۸/۲)	۴۲ (۷۶/۴)	$\chi^2=0/83$
مطلقه	۱ (۱/۸)	۲ (۳/۶)	
بیوه	۲ (۳/۶)	۱ (۲/۷)	
سطح تحصیلات			
بی سواد	۴ (۷/۳)	۶ (۱۰/۹)	$p=0/74$
ابتدایی	۹ (۱۶/۴)	۱۰ (۱۸/۲)	$\chi^2=1/95$
راهنمایی	۱۴ (۲۵/۵)	۱۲ (۲۱/۸)	
دیپلم	۲۵ (۴۵/۵)	۲۱ (۳۸/۲)	
دانشگاهی	۳ (۵/۵)	۶ (۱۰/۹)	
نوع سوختگی			
حرارتی	۴۳ (۷۸/۲)	۴۷ (۸۵/۵)	$p=2/24$
شیمیایی	۳ (۵/۵)	۴ (۷/۳)	$\chi^2=0/32$
الکتریکی	۹ (۱۶/۴)	۴ (۷/۳)	
انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	انحراف معیار \pm میانگین	
وسعت سوختگی	$28/16 \pm 15/17$	$32/83 \pm 13/60$	$t=1/7$ $p=1/09$
سلامت عمومی روان	$10/23 \pm 2/93$	$10/29 \pm 2/52$	$t=1/104$ $p=1/91$
سن	$36/29 \pm 11/5$	$36/67 \pm 11/9$	$t=0/61$ $p=0/5$

بررسی نتایج نشان داد که در هر دو گروه بیش تر اعضای خانواده شرکت کننده در مطالعه، مرد ها و متاهل و دیپلم هستند. و میانگین سن گروه آزمون $35/18 \pm 8/16$ و گروه شاهد $34/2 \pm 9/3$ سال بود. بررسی اضطراب اسپیلبرگر نشان داد سطح اضطراب همراهان در گروه آزمون متوسط به بالا و در گروه شاهد در حد متوسط و از نظر اضطراب پنهان، هر دو گروه در حد متوسط بود. که مقایسه متغیرهای ذکر شده اختلاف آماری معنی داری را نشان نداد (جدول شماره ۲).

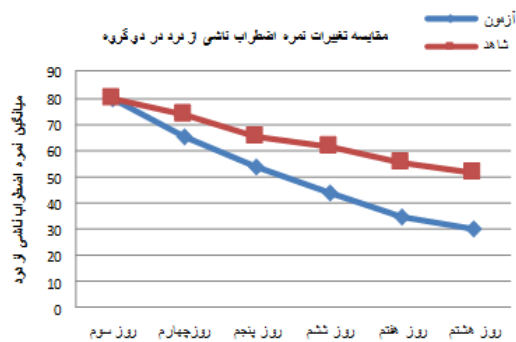
نمودار شماره ۱ میانگین نمره اضطراب درد سوختگی از روز سوم تا هشتم بستری بیمار در دو گروه آزمون و شاهد را نشان می دهد. که نتایج آزمون من ویتنی یو در دو گروه نیز موید روند کاهش معنی دار در گروه آزمون نسبت به گروه شاهد را تایید می نماید ($p < 0/001$).

میانگین و انحراف معیار نمره اضطراب ناشی از درد روز سوم قبل از شروع مطالعه در گروه آزمون

دستکاری اتصالات بیمار، مشارکت در تغذیه به عنوان مراقبت اولیه نظیر تغذیه، تغییر پوزیشن، دهانشویه در صورت لزوم صحبت با بیمار و لمس او توضیح داده شد (۳۸). پرسشنامه BSPAS روز سوم بستری در بخش (۱۵ دقیقه قبل از تعویض پانسمان) (۳۱)، در هر دو گروه قبل از شروع مداخله بدون مشارکت خانواده پر شد و در صورتی که بیمار قادر به پرکردن پرسشنامه نبود (به علت سوختگی دست و یا بی سواد بودن) توسط پژوهشگر خوانده می شد و نظر بیمار در مورد گزینه ها اعمال می شد. در گروه آزمون از روز چهارم بستری یکی از اعضای خانواده به مدت پنج روز در جلسات یک ساعته و قبل از پانسمان بر بالین بیمار حاضر شدند. با گروه شاهد طبق روتین بخش (عدم مشارکت خانواده) رفتار شد. از روز چهارم تا هشتم بستری در هر دو گروه پرسشنامه BSPAS، ۱۵ دقیقه قبل از انجام تعویض پانسمان (قبل از مصرف مسکن) پر شد. لازم به ذکر است که هر دو گروه مسکن های روتین بخش را دریافت کردند. برای تحلیل متغیرها از روش های آماری توصیفی مانند میانگین، انحراف معیار، فراوانی و از آزمون های آمار استنباطی مانند T مستقل، فرید من، من ویتنی و کای دو استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS-20 انجام شد.

یافته ها

تجزیه و تحلیل حاصل از داده ها در پژوهش حاضر نشان داد که در هر دو گروه بیش تر بیماران مرد و متاهل بودند. و تحصیلات دیپلم داشتند و سوختگی حرارتی ۸۵/۵ درصد در گروه آزمون و ۷۸/۲ درصد در گروه شاهد بیش ترین فراوانی را به خود اختصاص داد که اختلاف آماری معنی داری نداشتند. در هر دو گروه بیش تر بیماران در گروه سنی جوان قرار داشتند. از نظر سن، وسعت سوختگی و سلامت عمومی روان با هم مقایسه شدند نتایج نشان داد که گروه ها از نظر متغیرهای فوق اختلاف آماری معنی داری نداشتند (جدول شماره ۱).



نمودار شماره ۱: مقایسه روند تغییرات اضطراب ناشی از درد در دو گروه آزمون و شاهد از روز سوم تا هشتم بستری بیماران بخش مراقبت ویژه سوختگی

بحث

با توجه به نتایج از نظر جنس، وسعت سوختگی مردان به زنان بیش تر بود که در مطالعات مختلف اپیدمیولوژی (۳۹) و مطالعات مداخله‌ای نیز نتایج مشابه به دست آمده است (۴۰، ۱۵). احتمالاً به دلیل حضور بیش تر آن‌ها در محیط خارج از منزل برای کار می‌باشد که میزان بروز افزایش می‌یابد. میانگین سن در این مطالعه ۳۶/۵ سال بود که با مطالعه‌ای در کره (۴۱) هم سو می‌باشد. طبق مطالعات انجام شده شیوع سوختگی از نظر سن با توجه به نوع مطالعه و معیار ورود متفاوت است. در مطالعه حاضر، مداخله در افراد بالای ۱۸ سال انجام شده است و افراد مسن و کودکان، افراد دارای بیماری زمینه‌ای و مختل کننده ارتباط حضور نداشتند لذا بیش تر افراد جوان بودند. وسعت سوختگی در این مطالعه ۳۵-۳۰ درصد بود. در مطالعه‌ای (۴۲) ۳۱/۸۷ درصد بود که با مطالعه

۷۹/۵۸±۴ و در گروه شاهد ۷۹/۳۸±۲/۷ بود و نشان دهنده اضطراب بالا است. مقایسه این دو گروه با آزمون من ویتنی اختلاف آماری معنی داری را نشان نداد ($p=0/302$) و در روز چهارم (اولین روز مداخله) نیز تغییر معنی داری نداشتند. ولی با انجام آزمون من ویتنی در مقایسه این متغیر در دو گروه بعد از شروع مداخله در روزهای پنجم، ششم، هفتم مقایسه شد که اختلاف آماری معنی دار داشتند. میانگین نمره اضطراب ناشی از درد از روز پنجم در هر دو گروه شروع به کاهش کرد و تا روز هشتم بستری بیمار (پنجمین روز مداخله) در گروه آزمون روند کاهش بیشتر از گروه شاهد بود (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۲: مقایسه مشخصات جمعیت شناختی و طبی خانواده بیماران

جنس	شاهد		آزمون
	تعداد (درصد)	سطح معنی داری	
زن	۱۸ (۳۲/۷)	$p=0/171$	۲۵ (۴۵/۵)
مرد	۳۷ (۶۷/۳)	$\chi^2=1/87$	۳۰ (۵۴/۵)
تاهل			
مجرد	۱۲ (۲۱/۸)	$p=0/86$	۳ (۵/۵)
متاهل	۴۱ (۷۴/۵)	$\chi^2=0/73$	۴۹ (۸۹/۱)
مطلقه	۱ (۱/۸)		۱ (۱/۸)
بیوه	۱ (۱/۸)		۲ (۳/۶)
سطح تحصیلات			
بی سواد	۳ (۵/۵)	$p=0/83$	۳ (۵/۵)
ابتدایی	۵ (۹/۱)	$\chi^2=1/44$	۸ (۱۴/۵)
راهنمایی	۱۶ (۲۹/۱)		۱۴ (۲۵/۵)
دیپلم	۲۱ (۳۸/۲)		۲۳ (۴۱/۸)
دانشگاهی	۱۰ (۱۸/۲)		۷ (۱۲/۷)
اضطراب اسپیلبرگر آشکار	۳۷ (۶۶/۶)	انحراف معیار ± میانگین	۳۷ (۶۶/۶)
اضطراب اسپیلبرگر پنهان	۱۶ (۲۹/۱)	انحراف معیار ± میانگین	۱۶ (۲۹/۱)
سن	۱۶ (۲۹/۱)	انحراف معیار ± میانگین	۱۶ (۲۹/۱)

جدول شماره ۳: مقایسه میانگین، انحراف معیار و میانه و میانگین رتبه اضطراب ناشی از درد قبل از شروع پانسمان در دو گروه آزمون و شاهد

آزمون	اضطراب ناشی از درد	اضطراب ناشی از درد روز ۳	اضطراب ناشی از درد روز ۴	اضطراب ناشی از درد روز ۵	اضطراب ناشی از درد روز ۶	اضطراب ناشی از درد روز ۷	اضطراب ناشی از درد روز ۸	آماره فرید من و بی ویو
میانگین و انحراف معیار	۷۹/۵۸±۴	۶۵/۲۷±۶/۷	۶۵/۰۹±۶/۸	۵۴/۰۹±۶/۸	۴۳/۹۰±۵/۸	۳۴/۵۰±۶/۷	۲۹/۸۰±۶/۲	$p=0/001$
میانه	۸۱	۶۶	۵۵	۵۵	۴۴	۳۳	۲۷	$\chi^2=270/16$
میانگین رتبه	۵/۹۹	۵/۰۱	۳/۹۹	۳/۹۹	۲/۹۷	۱/۹	۱/۱۴	
میانگین و انحراف معیار	۷۹/۳۸±۲/۷	۷۳/۵۸±۲/۱	۶۵/۱۵±۳/۷	۶۵/۱۵±۳/۷	۶۱/۱۲±۴/۳	۵۵/۱۸±۴/۵	۵۱/۳۸±۴/۵	$p=0/001$
میانه	۷۹	۷۴	۶۴	۶۴	۶۲	۵۳	۵۱	$\chi^2=256/45$
میانگین رتبه	۵/۹۵	۵/۰۴	۳/۶۵	۳/۶۵	۳/۱۰	۲/۱۶	۱/۰۹	
آماره آزمون من ویتنی	$Z=1/03$	$Z=0/48$	$Z=4/12$	$Z=4/12$	$Z=2/17$	$Z=3/71$	$Z=0/85$	
	$p=0/302$	$p=0/63$	$p<0/001$	$p<0/001$	$p=0/030$	$p<0/001$	$p=0/393$	

حاضر هم سو می باشد با توجه به نوع مطالعه که در بخش مراقبت ویژه سوختگی انجام شده است و اکثر بیماران سوختگی متوسط تا شدید داشتند و قرار گرفتن در منطقه مدیترانه شرقی قابل توجه است. وسعت سوختگی در مطالعه ای در تایوان ۱۷ درصد (۱۵) و مطالعه ای در آمریکا ۱۴ درصد (۲۰) متفاوت بود. البته قرار گرفتن در دسته کشورهای پیشرفته در مطالعه آمریکا و نوع مطالعه ای که در تایوان (بخش سوختگی) انجام شده است منطقی به نظر می رسد.

در مطالعه حاضر میانگین اضطراب ناشی از درد سوختگی در روز سوم در گروه آزمون ۷۹/۵۸ و در گروه شاهد ۷۹/۳۸ بود که در هر دو گروه در سطح بالا بود. این شدت از سطح اضطراب با توجه به وسعت سوختگی، تجربه تعویض پانسمان، درگیری نواحی حساس بدن (دست و پا و صورت)، محیط بخش ویژه و عدم استفاده از روش های غیر دارویی در کنار روش های دارویی جهت کنترل درد قابل توجه می باشد. در حالی که در مطالعه ای دیگر در گروه آزمون ۴۹/۹۴ و در گروه شاهد ۵۱/۱۰ (سطح متوسط به بالا) بود. در مطالعه فوق ابزار بررسی مشابه مطالعه حاضر بود و از ابزار اضطراب درد سوختگی استفاده شد (۴۰). هم چنین در مطالعه دیگر میزان اضطراب ناشی از درد در گروه آزمون ۳۶/۳۰ و در گروه شاهد ۳۵/۳۰ بود. بعد از پایان مداخله در روز چهارم میزان اضطراب ناشی از درد کاهش داشت اما در دو گروه ارتباط آماری معنی داری نداشتند (۴۱). جهت تاثیر این مداخله بر روی متغیر اضطراب ناشی از درد سوختگی احتمالا یک روز کافی نبود. در هر دو گروه کاهش اضطراب ناشی از درد ناشی از گذر زمان و ترمیم زخم ها و آداپته شدن بیماران با پروسیجر اضطراب آور تعویض پانسمان می باشد که البته این روند کاهش در گروه آزمون قابل توجه تر بوده است.

در مطالعه حاضر اضطراب ناشی از درد سوختگی روز پنجم، ششم و هفتم چشمگیر بود که با مطالعه ای که در کره انجام شد (۴۱) و اضطراب ناشی از درد طی ۴

روز بررسی نمود، هم سو می باشد. این روند کاهش در هر دو مطالعه ناشی از تاثیر روش مداخله ای غیر دارویی بر این متغیر است. در مطالعه دیگر (۱۵) که مداخله ۵ روز متوالی انجام شد درد حین تعویض پانسمان و بعد از آن با ابزار معیاری دیداری بررسی شد که از جهت بررسی روند تاثیر مداخله (طی چند روز) با مطالعه حاضر هم سو می باشد. به طوری که در پایان روز هشتم با وجود ادامه روند کاهش اضطراب ناشی از درد ارتباط آماری معنی داری مبنی بر تاثیر مشارکت خانواده بر اضطراب ناشی از درد یافت نشد. شاید یکی از دلایل آن رسیدن به سطح پایین تر اضطراب ناشی از درد که قابل تحمل برای بیمار بود و احتمالا حتی با فراهم آوردن بهترین شرایط این سطح از اضطراب وجود خواهد داشت؛ همان طور که در مطالعات مشابه به صفر نرسید (۱۵،۱۰) و این سطح از اضطراب به اولین تجربه از تعویض پانسمان، شیوه تسکین درد حین اولین تعویض پانسمان نیز مرتبط است لذا نیاز به بررسی بیش تر می باشد.

در مطالعه ای دیگر (۴۳) تاثیر حضور خانواده بر درد و اضطراب بیماران بخش داخلی جراحی حین انجام تعویض پانسمان بررسی شد که با مطالعه حاضر ناهمسو می باشد یکی از تفاوت های آن حضور خانواده حین انجام پروسیجر دردناک است در حالی که در مطالعه حاضر همراه دلخواه بیمار قبل از پروسیجر دردناک تعویض پانسمان حضور یافتند و در مراقبت از بیمار مشارکت داشتند. در واقع از بیمار در مورد همراه دلخواه سوال شده و همراهی که مضطرب نبوده است وارد مطالعه شد.

مروری بر مطالعات انجام شده کاربرد حمایت اجتماعی به ویژه مشارکت خانواده در سوختگی جهت کاهش اضطراب ناشی از درد به طور مستقیم استفاده نشده است. در مطالعه بایشوپ در آمریکا (۲۰) حضور خانواده بر رضایتمندی، آمادگی ترخیص بررسی شد که با مطالعه حاضر متفاوت است. در مطالعه بایشوپ از ۵ آیتم استفاده شد که بعد از مداخله در همه آنها افزایش مثبت داشت. این افزایش شامل نگرش پرستاران به

محسوب می‌شود و امروزه رضایتمندی در بهبود کیفیت مراقبت‌ها تأثیرگذار است. بنابراین توصیه می‌گردد که در کنار روش‌های دارویی جهت کنترل درد و اضطراب ناشی از درد از روش‌های غیردارویی نیز استفاده شود. هم‌چنین مسئولین محترم بیمارستان‌ها و به خصوص مراکز سوختگی در کنار روش‌های دارویی به نقش خانواده به عنوان اصلی‌ترین مهم‌ترین و غنی‌ترین منبع حمایت از بیمار توجه نمایند. از محدودیت‌های این پژوهش این بود که مشکلات خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی افراد تحت بررسی از متغیرهایی هستند که تحت کنترل پژوهشگر نبوده است. نظام حمایتی و وضعیت جسمانی، روانی و عاطفی بیماران و درک و برداشت آن‌ها از بیماری متفاوت بود و پژوهشگر نمی‌توانست ادراک، رفتارها، و شخصیت‌های افراد را همگون سازد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از پرستاران، همراهان بیمار و بیماران که در انجام مطالعه حاضر ما را یاری نمودند، صمیمانه قدردانی می‌شود. کد IRCT به شرح ذیل می‌باشد (IRCT201602297494N17). هم‌چنین از معاونت تحقیقات دانشگاه علوم پزشکی مازندران جهت تأمین مالی این طرح تشکر می‌شود. این طرح به شماره ۲۱۲۶ و مصوب ۹۴/۱۱/۲۴ می‌باشد.

حضور همراه ۷/۵ درصد، انتقال اطلاعات از پرستار به همراه ۶/۵ درصد، تعداد مراقبت‌های پرستاری ۴/۳ درصد، تصمیم‌گیری در روند درمان ۳/۹ درصد، آمادگی مراقبت در منزل ۲/۴ درصد و آمادگی برای ترخیص ۱/۵ درصد بود. با توجه به مقررات ملاقات و مشارکت بر بالین بیمار که در اکثر کشورهای پیشرفته آزاد و بسیار انعطاف‌پذیر است در مطالعه بایشوپ اعضای خانواده هنگام تعویض پانسمان بر بالین بیمار حضور داشتند. اما در مطالعه حاضر به علت محدودیت ملاقات در بیمارستان‌ها و به خصوص بخش‌های ویژه و سوختگی تفاوت‌هایی وجود دارد. این تفاوت‌ها شامل عدم حضور همراه بر بالین بیمار، عدم شرکت در مراقبت‌های اولیه و در واقع عدم حضور فیزیکی همراه می‌باشد. در مطالعه‌ای دیگر (۴۴) که با مطالعه حاضر همسو می‌باشد سطح اضطراب سالمندان بعد از جراحی در اتاق ریکاوری که تحت بیهوشی عمومی قرار گرفته بودند در دقایق ۱۰ و ۳۰ بررسی شدند که کاهش چشمگیر نشان داد از تشابهات این دو مطالعه اهمیت به نقش خانواده و اعتقاد به تأثیر بر اضطراب بیماران می‌باشد که البته در نتایج نیز کاملاً مشهود بود. با توجه به تأثیر مشارکت خانواده بر بالین بیماران بر اضطراب ناشی از درد که منجر به تحمل بهتر پروسیجر دردناک پانسمان می‌شود و در کاهش اضطراب ناشی از درد قبل از پانسمان موثر است. ضمن آن‌که مشارکت در روند مراقبت و تصمیم‌گیری از آیت‌های رضایتمندی

References

1. Aghakhani K, Aram S, Mehrpisheh S, Memarian A, Hoseini R, Ghorbani M. Evaluating the role of gender in the etiology, demographic features and prognosis of burn patients admitted to Shahid Motahari hospital: a five-year retrospective study. *RJMS* 2015; 21(127): 95-101 (Persian).
2. Bäckström J, Öster C, Gerdin B, Ekselius L, Willebrand M. Health-related quality of life in family members of patients with burns. *J Burn Care Res* 2014; 35(3): 243-250.
3. Small C, Stone R, Pilsbury J, Bowden M, Bion J. Virtual restorative environment therapy as an adjunct to pain control during burn dressing changes: study protocol for a randomised controlled trial. *Trials* 2015; 16: 329.
4. De Jong A, Middelkoop E, Faber A, Van Loey N. Non-pharmacological nursing interventions for procedural pain relief in adults with

- burns: a systematic literature review. *Burns* 2007; 33(7): 811-827.
5. Yuxiang L, Lingjun Z, Lu T, Mengjie L, Xing M, Fengping S, et al. Burn patients' experience of pain management: a qualitative study. *Burns* 2012; 38(2): 180-186.
 6. Clarke H. Transitional Pain Medicine: novel pharmacological treatments for the management of moderate to severe postsurgical pain. *Expert Review of Clinical Pharmacology* 2016; 9(3): 345-349.
 7. Hasimi L, ghebizadeh M, Jahani S, Zarea K, Cheraghian B. The effect of applying organizational culture improvement model of patient education on anxiety and satisfaction of burned hospitalized patients: a clinical trial. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery* 2014; 3(3): 16-28.
 8. Boyer NL, Forbes DA, Chung KK. Practical management of burns and inhalation injury. *Curr Pulmonol Rep* 2016; 5(2): 63-69.
 9. Kinsella J, Booth MG. Pain relief in burns: James Laing memorial essay 1990. *Burns* 1991; 17(5): 391-395.
 10. Mohammadi fakhar F, Rafiee F, Jamshidi R, Inanloo M. The effect of jaw relaxation on pain anxiety of burn dressing: Randomized clinical trial with control group. *IJNR* 2011; 5(19): 58-67 (Persian).
 11. Peck MD, Kruger GE, Van Der Merwe AE, Godakumbura W, Ahuja RB. Burns and fires from non-electric domestic appliances in low and middle income countries: Part I. The scope of the problem. *Burns* 2008; 34(3): 303-311.
 12. Brunner LS, Smeltzer SCC, Bare BG, Hinkle JL, Cheever KH. *Brunner & Suddarth's textbook of medical-surgical nursing*. 12th ed. Philadelphia L.W.W; 2010.
 13. Charles BF, Dana K, John G. *Schwartz's principles of surgery*. New York: McGraw-Hill; 2009.
 14. Rafi'i F, Mohammadi F, Jamshidi R, Inanloo M, Oskuyi F. The effect of jaw relaxation on pain anxiety of burn dressing: Randomized clinical trial with control group. *IJNR* 2011; 5(19): 58-67 (Persian).
 15. Hsu K-C, Chen LF, Hsiep PH. Effect of music intervention on burn patients' pain and anxiety during dressing changes. *Burns* 2016; 42(8): 1789-1796.
 16. Khatibi N, AhmadiKoumeleh S, Mamianloo H, AbbasiAbyaneh N. Relationship between Perceived Social Support and Pre/ post-operation Anxiety and Depression in Patients undergoing CABG. *IJN* 2013; 26(84): 63-70 (Persian).
 17. Mahdavi-Shahri M, Haghdoost Oskouie F, Mohammadi N. Environmental monitoring in critical care nursing: An evidence-based design. *Cardiovascular Nursing Journal* 2014; 2(4): 72-80 (Persian).
 18. Pignay-Demaria V, Lespérance F, Demaria RG, Frasure-Smith N, Perrault LP. Depression and anxiety and outcomes of coronary artery bypass surgery. *Ann Thorac Surg* 2003; 75(1): 314-321.
 19. Bäckström J, Willebrand M, Sjöberg F, Haglund K. Family members of patients with severe burns: Experiences during care and rehabilitation. Doctoral thesis. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. 2013.
 20. Bishop SM, Walker MD, Spivak IM. Family presence in the adult burn intensive care unit during dressing changes. *Crit Care Nurse* 2013; 33(1): 14-24.
 21. Hoseini Azizi T, Hasanzadeh F, Ehsaee MR, Esmaily H, Khoshbakht S. The Impact of Patient's Families Supportive Presence on

- the Attitudes of Intensive Care Unit Nurses in this Unit. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2013; 12(9): 719-732.
22. Madarshahian F, Hassanabadi M, Khazaei S. The Effect of preoperative cares with holistic approach prior to surgical procedure on the patient's anxiety and fulfillment. *J Holist Nurs Midwifery* 2015; 25(1): 45-53 (Persian).
 23. Sadeghi Z, Payami M, MoosaviNasab SN. Effect of Family Participation in ICU Patients Care on Family's Anxiety level. *PCNM* 2013; 2(2): 10-17 (Persian).
 24. Moradi M, Zeighami R. The effect of eye movement desensitization and reprocessing on anxiety in patients with myocardial infarction. *IJPN* 2013; 1(1): 1-9 (Persian).
 25. Bray K, Hill K, Robson W, Leaver G, Walker N, O'Leary M, et al. British Association of Critical Care Nurses position statement on the use of restraint in adult critical care units. *Nurs Crit Care* 2004; 9(5): 199-212.
 26. Sims JM, Miracle VA. A look at critical care visitation: the case for flexible visitation. *Dimens Crit Care Nurs* 2006; 25(4): 175-180.
 27. Bernstein SL, Aronsky D, Duseja R, Epstein S, Handel D, Hwang U, et al. The effect of emergency department crowding on clinically oriented outcomes. *Acad Emerg Med* 2009; 16(1): 1-10.
 28. Jo S, Jeong T, Jin YH, Lee JB, Yoon J, Park B. ED crowding is associated with inpatient mortality among critically ill patients admitted via the ED: post hoc analysis from a retrospective study. *Am J Emerg Med* 2015; 33(12): 1725-1731.
 29. Fumagalli S, Boncinelli L, Nostro AL, Valoti P, Baldereschi G, Di Bari M, et al. Reduced Cardiocirculatory Complications With Unrestrictive Visiting Policy in an Intensive Care Unit Results From a Pilot, Randomized Trial. *Circulation* 2006; 113(7): 946-952.
 30. Lolaty HA, Bagheri-Nesami M, Shorofi SA, Golzarodi T, Charati JY. The effects of family-friend visits on anxiety, physiological indices and well-being of MI patients admitted to a coronary care unit. *Complement Ther Clin Pract* 2014; 20(3): 147-151.
 31. Dehghani M, Mosazade S, Zinali J, Hakimi H, Semimian S. The Relationship between Pain and Anxiety throughout dressing among burn patients. *J Holist Nurs Midwifery* 2015; 24(4): 30-37 (Persian).
 32. Nouhi E, Karbalaizadeh M, Abazari F. The effect of mothers' participation and the family-centered care on mother's anxiety with children suffering from gastrointestinal infections: a randomized clinical trial. *Journal of Clinical Nursing and Midwifery* 2015; 3(4): 47-55 (Persian).
 33. Movallali G, Abdollahzadeh Rafi M, Nemati S. Comparison of general health status in mothers of hearing and hearing-impaired children. *Aud* 2013; 22(2): 33-39 (Persian).
 34. Akbarizadeh F, Hajivandi A, Bagheri F, Hatami H. Relationship between nurses' spiritual intelligence with hardiness and general health. *Behbood Journal* 2012; 15(6): 466-472 (Persian).
 35. Amirian Z, Jalali R, Rigi F, Nadery A, Amirian M, Salehi S. Comparison of the quality of life in patients after coronary artery bypass graft surgery (CABG) in the rural and urban communities. *J Kermanshah Univ Med Sci* 2014; 18(4): 226-233 (Persian).
 36. Yazdani A, Fekrazad H, Sajadi H, Salehi M. Relationship between social participation and general health among the elderly. *J Kermanshah Univ Med Sci* 2015; 18(10): 599-606 (Persian).

37. Rafiei F, Mohammadi FF, Jamshidi OR, Inanlou M. Effect of jaw relaxation on pain intensity of burn dressing. *IJCCN* 2010; 3(2): 51-66 (Persian).
38. Ravaghi H, Abdi Z, Heyrani A. Hand hygiene practice among healthcare workers in intensive care units: a qualitative study. *J Hosp* 2015; 13(4): 41-52 (Persian).
39. Peck MD. Epidemiology of burns throughout the world. Part I: Distribution and risk factors. *Burns* 2011; 37(7): 1087-1100.
40. Fakhar FM, Rafii F, Orak RJ. The effect of jaw relaxation on pain anxiety during burn dressings: Randomised clinical trial. *Burns* 2013; 39(1): 61-67.
41. Park E, Oh H, Kim T. The effects of relaxation breathing on procedural pain and anxiety during burn care. *Burns* 2013; 39(6): 1101-1106.
42. Manzareei ZS, Memarian R, Vanaki Z. Survey of correlation between pain and anxiety in burn patients. *J Birjand Univ Med Sci* 2007; 14(2): 9-15.
43. İşlekdemir B, Kaya N. Effect of family presence on pain and anxiety during invasive nursing procedures in an emergency department: A randomized controlled experimental study. *Int Emerg Nurs* 2016; 24: 39-45.
44. Kim K, Lee S. Effects of Family Presence Intervention on Anxiety, Delirium, Pain and Length of Time in Recovery Room of Post-operative Elderly Patients in Post-anesthesia Care Units. *J Korean Acad Fundam Nurs* 2015; 22(2): 149-157.